

ІДЕОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕОВАГАБІЗМУ

Актуальність теми дослідження. На сучасному історичному етапі в усьому світі спостерігається піднесення активності різноманітних угруповань та організацій, які поширюють ідеологію неовагабізму. Не обминув цей процес і Україну. Нині в Україні неовагабізм залишається фактично не вивченим, з боку істориків та релігієзнавців, ідеологічним явищем. Неовагабізм потребує особливої уваги дослідників у зв'язку з тим, що нині представники цієї радикально-екстремістської течії намагаються активно втручатись у суспільно-політичні процеси, які відбуваються в усьому світі, нав'язуючи суспільству своє бачення світу.

Рівень розробки проблеми. Вивченням вагабізму, зокрема деяких аспектів неовагабізму, займалися сучасні російські дослідники А. Малашенко, А. Лукоянов, А. Добаєв, С. Бережной, П. Крайнюченко, А. Ігнатенко, Р. Ланда, М. Тульський.

У вітчизняному релігієзнавстві вивченню вагабізму, неовагабізму та суміжної проблематики приділили увагу наступні дослідники: О. Бойцова, А. Булатов, В. Григор`янц, Р. Джангужин, С. Здіорук, М. Кирюшко, Л. Маєвська, Е. Муратова, В. Швед та інші. Згадані дослідники зробили вагомий внесок у вивчення вагабізму та його розповсюдження у світі.

Мета і завдання дослідження. Запропонована стаття уже із-за свого малого обсягу не може претендувати на всебічне й ретельне дослідження всіх ідеологічних особливостей неовагабізму, а відтак вона є спробою короткого осягнення цього ідеологічного явища сучасного світу і ставить за мету показати його вплив на суспільно-релігійну ситуацію у світі і, зокрема, в Україні. Проводячи дослідження, авторка переважно зупинилась на тих особливостях цієї

радикально-екстремистської течії, які дозволяють вважати її ідеологічно небезпечною для сучасного соціуму.

Об'єктом нашого дослідження є ідеологічні особливості неовагабізму і характер їх еволюції на сучасному історичному етапі. Предметом дослідження – суспільно-політичні процеси та явища, які були спричинені розповсюдженням ідеології неовагабізму. У статті ми ставимо за мету вивчити ідеологічні особливості неовагабізму та їх вплив на суспільно-політичні процеси у сучасному світі. Завданнями дослідження є: 1) вивчити головні віхи еволюції ідеології вагабізму 2) вивчити ідеологічні особливості неовагабізму 3) обґрунтувати те, що неовагабізм є потенційною базою для поширення релігійно-політичного радикалізму

Основний зміст статті. Вагабізм, а точніше – неовагабізм, почав розповсюджуватись на пострадянському просторі ще з початку 90-их років минулого століття. В першу чергу цей процес торкнувся традиційних «мусульманських регіонів» колишнього СРСР, але він торкнувся й України, особливо Криму. Перші брошури вагабітського спрямування з'явилися на півострові ще у середині 90-их м.ст. Нині для України є актуальною проблемою загострення суспільно-політичного становища у зв'язку з поширенням ідей різноманітних радикально-екстремистських угруповань та організацій. Наше невеличке дослідження буде присвячено ідеологічним особливостям саме неовагабізму.

У світській та науково-дослідницькій літературі не часто проводиться аналіз духовних та догматичних переконань в історичному та філософському аспекті, але для того, щоб розкрити вкрай радикальну сутність неовагабізму, ми звернемось до аналізу деяких ідеологічних установок цієї течії, а тому при написанні цієї статті будемо використовувати релігійну літературу.

Неовагабізм базує свою ідеологію перш за все на поглядах та працях засновника вагабізму Ібн Абд аль-Вагаба та його ідеологічного попередника Ібн Таймії. Те, що Ібн Таймія є ідеологічним попередником вагабізму, доводять

слова сина Ібн Абд аль-Вагаба – Абдулага. Він сказав: «Книги Ібн Кайма та його шейха (тобто Ібн Таймії – Л.М.) у нас вважаються одними з найцінніших, а вислови часто використовуються» [Цит. за: Васильєв А. История Саудовской Аравии. – М., 1999. – С. 81]. Ібн Абд аль-Вагаб є автором цілої низки книг, в яких викладено його ідеологічні погляди, які пізніше дістали назви вагабізм. Це є «Книга Єдинобіжжя», «Відведення сумнівів», «Три принципи та їх доведення» та «Чотири правила».

На наш погляд, Ібн Абд аль-Вагаб безпідставно відносив себе до ханбалітського мазхабу, але якщо якесь положення цього мазхабу не відповідало переконанням Ібн Абд аль-Вагаба, то він відкидав його. Російський дослідник Д. Макаров слушно наголошує, що прибічники вагабізму не вважають себе пов'язаними з будь-яким мазхабом [Макаров Д.. Официальный и неофициальный ислам в Дагестане. – М., 2000. – С. 25].

Ми не станемо детально зупинятись на його поглядах, але відзначимо лише ті їх елементи, які, на наш погляд, треба вважати екстремістськими. Це, насамперед, тлумачення засновником вагабізму поняття «джихад». Прибічники цієї течії вважають, що є тільки військова форма джихаду. Усі вагабітські постулати про джихад стосуються лише військової форми джихаду, а озброєна боротьба вважається умовою розповсюдження їх вчення. Джихад, за вагабітським поняттям, є: «озброєна боротьба з позицій ісламу», «відстоювання інтересів Аллага озброєним шляхом» та трактується вагабітами як обов'язкова норма для своїх прибічників. Подібну тактику використовують і неовагабіти. Якщо людина не бажає брати участь у озброєній боротьбі, то її вбивають, звинувачуючи у зраді, або ж вимагають платити гроші. Випадки подібної практики були зафіксовані нещодавно на Північному Кавказі осінню 2010 року [Ваххабиты "поставили на счетчик" Карачаево-Черкесию: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.utro.ru/articles/2004/10/07/358654.shtml>]. Тому вагабізм з самого початку свого існування став ідеологією збройної боротьби. Мир у трактовці вагабітів є вимушеною обставиною утримання від обов'язкового джихаду як збройної боротьби.

На основі цих переконань неовагабіти розробили концепцію «Симпатії та антипатії» («аль-вара валь-бара») [Див.: Игнатенко А. Самоопределение исламского мира // Ислам и политика. – М., 2001. – С. 14]. Її сутність, зокрема, викладено у книзі сучасного ідеолога вагабізму Салеха Фаузана аль-Фаузана «Дружба та непричетність в ісламі» [Шейх Салих бин Фаузан аль-Фаузан Дружба и непричастность в Исламе: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.turntoislam.com/forum/showthread.php?t=60624>].

У цій книзі людство поділено на три групи: а) тих, кого треба тільки любити, не ставитись до них з ворожістю; б) тих, кого треба тільки ненавидіти й ворогувати з ними, не відчуваючи до них любові та дружніх почуттів; в) тих, хто, з одного боку, заслуговує любові, а з іншого – ненависті.

До першої групи вони відносять лише прибічників вагабізму, тих, хто ставиться до них з симпатією і обов'язково ненавидить усіх невагабітів. Член вагабітського угруповання повинен ненавидіти усіх, кого його одновірці вважають «невірним». Окрім цього, ця ненависть повинна бути доказана на практиці навіть вбивством незгодних із вагабітами.

До другої групи вагабіти відносять усіх немусульман, до третьої - усіх мусульман, які не погоджуються з поглядами вагабітів. Від третьої групи вагабіти вимагають негайного каяття та прийняття вагабізму.

Також екстремістським є переконання вагабітів про те, що той, хто не слідує за Ібн Абд аль-Вагабом, є немусульманином. Брат Ібн Абд аль-Вагаба – Сулейман, який довгий час очолював антивахабітські виступи, одного разу запитав Ібн Абд аль-Вагаба: «Скільки стовпів ісламу о Мухаммад?». Той відповів: «П'ять». Він сказав: «Ні ти зробив шість, а шостий: хто не послідував за тобою, той не мусульманин. Це для тебе шостий стовп ісламу» [Цит. за: Васильев А. История Саудовской Аравии. – С. 79].

Вагабіти, а за ними й неовагабіти, вважають, якщо іновірець або політеїст не сприймає вагабізм, то його треба знищити [Див.: Александров И.. Монархии Персидского Залива. Этап модернизации. – М., 2000. – С. 189]. У соціальній практиці такий підхід призвів і призводить до фанатизму та екстремізму – як у релігійних справах, так і в питаннях життя суспільства, зокрема в боротьбі з опонентами. Російський дослідник цієї течії І. Добаєв, вважає, що вагабітське братство передбачає особливий тип організації з внутрішньою дисципліною, з яскраво вираженим єдиноначалієм. Така модель у багатьох випадках робить вагабітську громаду воєнізованою релігійно-політичною організацією [Добаєв И.. Традиционализм и радикализм в современном исламе на Северном Кавказе// Северокавказское обозрение – №1 – 2001].

Ідеологія, яку було розроблено Ібн Абд аль-Вагабом, стала прапором багатьох радикально-екстремістських течій і насамперед неовагабізму, у який вагабізм повільно еволюціонував протягом декількох століть з часу свого заснування.

Нині при розповсюдженні своєї ідеології вагабіти спираються на праці: Насруддина аль-Албані, Абдуль Кадіра Арнаута, Ібн Джаміля Зіну, Ахмеда аль-Кахтані, Фаузана аль-Фаузана, Ібн Усейміна, Ібн Джибріна, Ібн База (колишній муфті Саудівської Аравії), Аш – Шай, Людайхана, Абу Саліха, Аль-Хашімі та інших. Окремо треба відзначити праці Рабі аль-Мадхалі, котрий є засновником такої секти вагабітів як мадхалія. До цієї ж секти належить Абдуль Кадір Ауда.

Також ідеологи вагабізму у 90-их роках м. ст. з'явилися і на пострадянському просторі, навіть в Україні. Назвемо декого з них: Ельмір Кулеєв, Дамір Хайрутдін, Аліхан Мусаєв, Абу Яхья Кримський та інші.

Коротко проаналізуємо їх ідеологічні погляди. Перш за все треба підкреслити, що майже всі праці сучасних ідеологів вагабізму ґрунтуються на книгах Ібн Абд аль-Вагаба, Ібн Таймії та Ібн Кайма. Більшу частину книг сучасних вагабітів складають посилання на цих авторів, але слід зазначити, що

погляди деяких сучасних ідеологів цієї течії більш радикальні, ніж погляди засновників.

Одним із перших ідеологів вагабізму після смерті Ібн Абд аль-Вагаба був онук засновника цієї течії шейха Сулейман ібн Абдуллаг ібн Мухаммад ібн Абд аль-Вагаб. Він написав декілька книг, які роз'яснюють засади вагабізму

Одним із перших ідеологів вагабізму ХХ сторіччя був Насруддін Аль-Албані, який має албанське походження, але майже все життя прожив на Близькому Сході. Декілька книг він присвятив пропаганді вагабітської ідеології. Одна з них - «Пошук наближення до Аллага: його правила та види». В цій книзі він оголошує слабкими або навіть недостовірними вислови пророка Мухаммада про тавассуль (тобто звернення до Всевишнього азради (або) через пророка, або святого) [Насруддин Аль-Албани Поиск приближения к Аллаху: его правила и виды: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.musulmanin.com]. Відомо, що прибічники вагабізму оголошують невірними тих, хто практикує тавассуль. Також він категорично відкидав зірат (відвідування могили пророка та святих) і навіть закликав зруйнувати могилу пророка Мухаммада. Про це він сказав у книзі «Тахзир ас-саджид мин иттихаз аль-кубур масаджид» [Ислам срывает маску с экстремизма. – М., 2004. – С. 50]. Треба підкреслити, що Аль-Албані мав трохи специфічні погляди і на віровчення. Вони відрізнялися навіть від поглядів більшості ідеологів вагабізму.

Також одним із ранніх ідеологів неовагабізму був Абд аль-Кадір Арнаут. Він з похвалою говорив про Аль-Албані і був його ідеологічним наступником. Також відомо, що він підтримував дружні зв'язки з Ібн Базом. Він, як і більшість вага бітів, вступив у суперечку з традиційними ісламськими поглядами й відкидав необхідність дотримуватися мазхабів. Коли йому задали питання про те, що таке вагабізм, то він почав спростовувати версію, що така течія існує, і сказав, що цей термін вигадали вороги ісламу [аль-Кадир аль-Арнаут Краткое слово манхадже саляфов: Електронний ресурс. – Режим доступу: www.musulmanin.com].

Абд аль-Кадіру Арнауту належить книга «Коротке слово про манхадж саляфов» [Абд аль-Кадир аль-Арнаут Краткое слово манхадже саляфов: Електронний ресурс. – Режим доступу: www.musulmanin.com]. Відомо, що він, основний час присвятив перевірці книг відомих ісламських вчених минулих століть. Можна припустити, що це було зроблено з метою викривлення справжнього змісту того, що бажали сказати ісламські вчені і приведення їх слів у відповідність до поглядів вагабітів. Подібна практика дуже широко розповсюджена серед вагабітських ідеологів і її головна мета, використовуючи авторитет відомих ісламських теологів минулого, довести людям, що нібито вагабізм і є їх переконанням. Але насправді переконання вагабітів і ісламських теологів минулих століть були діаметрально протилежними. Абд аль-Кадір Арнаут викривив зміст робіт всесвітньовідомих ісламських вчених: Ан-Нававі «Раудатут-талібін», «Аль-Азкар», Аль-Байхаки «Мухтасар шу'абуль-иман». Також він перевіряв відомі збірки хадисів імамів Мусліма, Бухарі, ан-Насаї, Абу Дауда, ат-Тірмізій, імама Маліка. Крім цього він редагував книги вагабітських ідеологів минулих століть і навіть Ібн Абд аль-Вагаба, Ібн Таймії та Ібн Кайма [Абд аль-Кадир аль-Арнаут Краткое слово манхадже саляфов: Електронний ресурс. – Режим доступу: www.musulmanin.com].

В цьому ключі треба звернути увагу на книгу Мухаммад бин АбдурРахман аль-Хумеййиса «Віровчення чотирьох імамів Абу Ханіфи, Маліка, Аш-Шафії та Ахмада» [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://seyfullah.tauhid.biz>]. В цій книзі великим теологам минулого приписуються слова та погляди вагабітів. Цю книгу було надруковано в Ер-Ріяді (Саудівська Аравія) у 2009 році.

Також великою популярністю серед сучасних вагабітів користуються погляди Ібн Джаміля Зіну. Його російськомовні переклади, вже більше 15 років розповсюджуються навіть в Україні. Він написав декілька книг, де у формі запитань та відповідей розповідає про вагабітську ідеологію. Особливістю його поглядів є те, що він категорично відкидає тавассуль, зіярат, суфізм та інше. Тавассуль автор називає самим тяжким видом язичництва [Ибн Джамиль Зину Исламская Акыда [Електронний ресурс. – Режим доступу: www.musulmanin.com]]. Суфізму автор приписує те, чого в ньому насправді немає і звинувачує суфізм у невідповідності ісламу [Там само]. Окрім цього, Ібн Джаміль Зіну з повагою ставиться до засновника вагабізму Ібн Абд аль-Вагаба та його попередника Ібн Таймії: останнього він називає терміном «шейхуль іслам».

Треба підкреслити, що цей термін є нововведенням, проти яких на словах виступають і вагабіти.

Також категорично відкидає суфізм, ще один ідеолог неовагабізму - Фаузан аль-Фаузан (народився у 1933 році у Саудівській Аравії і був учнем Ібн База). Він навіть присвятив суфізму окрему книгу, яку назвав «Істинна сутність суфізму» [Салих ибн Фавзан ибн Абдаллах ибн ал-Фавзан. Истинная суть суфизма]. Крім цього, автор відомий ще й тим, що написав окрему книгу, присвячену доктрині «Симпатії та антипатії», яку ми розглянули вище. Крім цього, він написав книгу під назвою «Книга Єдинобіжжя», яка майже ідентична книзі засновника вагабізму Ібн Абд аль-Вагаба. Фаузан аль-Фаузан активно виступав проти ідеології партії під назвою «Брати-мусульмани» і, зокрема, проти Саїда Кутба та Юсуфа аль-Кардаві. Про книги Саїда Кутба він написав, що це пусті слова, які не мають ніякого значення» [Електронний ресурс. – Режим доступу: http://ksunne.ru/zabl/ihwan/said_kutb.htm]. Ці вислови дозволяють нам зробити висновки, що сучасний вагабізм спрямований проти ідеології цієї партії, але у деяких випадках ми можемо спостерігати дружні зв'язки між представниками вагабізму та так званих «братів-мусульман», особливо часто така тенденція спостерігається на теренах колишнього СРСР.

Ще одним відомим ідеологом неовагабізму є Ібн Усеймін. Він, як і Фаузан аль-Фаузан, був учнем Ібн База. На відміну від Фаузана аль-Фаузана, Ібн Усеймін головну увагу приділяв питанням шлюбу, подружнього життя, правилам виконання молитви, але водночас декілька своїх книг присвятив популярному роз'ясненню вагабітського віровчення. Його погляди в більшості випадків співпадають з поглядами засновника вагабізму.

Як ми вже писали вище, вчителем Фаузана аль-Фаузана та Ібн Усейміна був колишній муфті Саудівської Аравії Ібн Баз. Він написав декілька книг, головну увагу в яких приділяв фетвам і тлумаченню з вагабітських позицій різних питань. Також він присвятив окрему брошуру питанням джихаду, якому дається тлумачення також з вагабітських позицій [Електронний ресурс. – Режим доступу: www.seyfullah.tauhid.biz].

Також слід згадати: Ібн Джибріна, Аль-Люхайдана (колишнього верховного суддю Саудівської Аравії), Аль-Хакамі, Абдуль Гані, Абдуррахмана ас-Сааді, Ахмада аль-Кахтаніта ін. Але скажемо тут пару слів про Саліха аль-Мунаджида, тому що він користується популярністю серед сучасних вагабітів, особливо серед їх найбільш радикальної частини. Він народився у Саудівській Аравії та був учнем Ібн База, Ібн Усеїміна, Фаузана аль-Фаузана, Ібн Джибріна, Мухаммада, сина Сіді аль-Хабіба аль-Шанкіті та інших ідеологів вагабізму з Саудівської Аравії [Електронний ресурс. – Режим доступу: http://iman.ucoz.kz/news/biografija_mukhamada_solikha_al_munadzhida/ 2010-06-25-297]. У 1997 році аль-Мунаджида відкрив персональний сайт в Інтернеті <http://www.islam-qa.com>. Він функціонує багатьма мовами, зокрема й російською. На сайті він публікує фатви, зокрема фатва № 36616 присвячена засновнику вагабізму Мухаммаду ібн Абд аль-Вагабу. Аль-Мунаджида називає його великим реформатором [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.islam-qa.com/ru/ref/36616>]. Праці аль-Мунаджида користуються великою популярністю серед вагабітів Північного Кавказу, на сайті www.seyfullah.tauhid.biz розміщена велика кількість його книг та статей, які стосуються переважно роз'яснення правових питань з позицій вагабізму.

Окремо слід сказати про Рабі аль-Мадхалі, тому що його вважають засновником вагабітської секти мадхалія. Аль-Албані, Ібн Баз, Ібн Усеймін, Люхайдан з похвалою писали про нього [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.aljathiyah.com/forum-f30/tema-t112.htm>]. Що стосується Ібн Джибріна, то він писав, про аль-Мадхалі, що помилки у його книгах вказують на те, що він безграмотна людина [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://ansar-as-sunna.livejournal.com/5235.html>]. Він вважав його прибічником вагабітської секти «джамія», яка була заснована Мухаммадом Аманом аль-Джамі [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://abu-mansur.livejournal.com/1930.html>]. Прибічниками цієї секти також є Мукбіль аль-Ваді з Ємену. Автор статті [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://abu-mansur.livejournal.com/1930.html>] повідомляє, що спочатку Рабі аль-Мадхалі був у партії під назвою «Брати-мусульмани». Аль-Мадхалі також критикували Аль-Арнаут, Абдуллаг ібн Кауд: Аль-Арнаут сказав, що Аль-Албані, Ібн Усеймін, Ібн Баз та інші хвалили його коли він був студентом, але потім вже критикували. Також без авторства було випущено книгу «Розбивання ідолів, або що таке «мадхалія»», в якій також критикується аль-Мадхалі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.seyfullah.tauhid.biz]. Проти Рабі аль-Мадхалі водночас виступав Саїд

Бурятський, який за деякими інформаціями є прибічником партії під назвою «Аль-Джамаа аль-Ісламія». Він вважав його дуже поміркованим і, як похвальний приклад, приводив Усаму бен Ладена, якого лишили саудівського громадянства та депортували. Відтак можна вважати, що Рабі аль-Мадхалі є поміркованим вага бітом. Всі ці вислови ілюструють внутрішні протиріччя у стані неовагабітів, які стосуються переважно поглядів на джихад та на методи його здійснення.

Що стосується ідеологів вагабізму, які з'явилися на пострадянському просторі у 90-х роках минулого століття, то ідеї поміркованого Рабі аль-Мадхалі почав пропагувати Рінат Абу Мухаммад, який був учнем Валіза - одного з учнів Рабі аль-Мадхалі [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://abumansur.livejournal.com/1930.html>]. Але він постійно відкидав свої зв'язки з цим проповідником. Його головним опонентом став Саїд Бурятський, якого у березні 2010 року було вбито на Північному Кавказі під час однієї із спецоперацій.

Також ідеї Аль-Мадхалі розповсюджував Гамет Сулейманов з Азербайджану (керівник громади «Абу-Бекр»), який підтримував Аль-Мадхалі, не приховуючи це. Коли його запитали про належність до вагабізму, то він відповів: «Я не вагабіт. У світі зовсім не існує вагабізму. Є ахлі-сунніти, тобто послідовники та радикальні угруповання». Також він сказав, що ідеї Ібн Абд аль-Вагаба є ідеями, які проповідував сам пророк Мухаммад [Руководитель мечети «Абу-бекр» Гамет Сулейманов: «Я не вахабит» [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.day.az/news/society/57685.html>]. Подібні вислови є тактикою вагабітів і засвідчують нам його належність до вагабізму. Але радикальні вагабіти незгодні з його поглядами, а тому також звинувачують у мурджизмі Убейкана та Халяби [Сравнение акъиды Гамета Сулейманова и саляфов [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.milleti-ibrahim.com/ru/2010-08-18-14-08-06/50-2009-11-08-10-31-08/156-2010-01-25-17-49-14.html>].

Цікавою є постать Арсена Абу Яхью Кримського. Судячи з псевдоніму, він походить із Криму. Ця людина є автором коментарів до книг Ібн Абд аль-Вагаба. На сайті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://toislam.by/index.php?option=com_content&view=article&id=164:abuyahya&catid=21:uchenie&Itemid=55] його охарактеризовано як добропорядного вагабіта, який є послідовником Ібн Усеїміна. Також сказано, що він навчався в ОАЕ. Одним з його наставників був учень Аль-Албані шейх Уалід бін Сайфа ан-Наср [Об Абу Яхье Крымском [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.alhadis.ru/aboutus/aboutyahya>].

Також слід підкреслити, що існують протиріччя поміж Ібн Джибріном та учнем Аль-Албані – Алі Хасаном аль-Халабі. Він звинуватив Аль-Халабі у причетності до секти мурджитів [Електронний ресурс. – Режим доступу: http://avar.shax-dag.ru/comments.php?t_key=26583&base=clips]. Головні протиріччя поміж ними – це ставлення до джихаду. В інтернет-джерелах розповідається про протиріччя поміж Аль-Халабі та вченими постійного Комітету (Ляджнату-ддаіма) з Саудівської Аравії. Проти нього виступили: Аль-Гудеян, Фаузан аль-Фаузан Абдуль-Азіз ібн Абдуллах Алі-Шейх.

Висновки. У ході проведеного дослідження було з'ясовано, що існує ціла низка ідеологів сучасного вагабізму (або неовагабізму). У більшості випадків їх ідеї співпадають з поглядами засновника цієї течії Мухаммада ібн Абд аль-Вагаба та його попередників Ібн Таймії та Ібн Кайма. Але у деяких питаннях спостерігається радикалізація сучасних вагабітів. Також було з'ясовано, що поміж представниками неовагабізму існують різні ідеологічні протиріччя, які навіть призвели до утворення деяких сект. Так, нещодавно з'явилась секта мадхалія, засновником якої став Рабі аль-Мадхалі. Головні протиріччя у стані вагабітів виникли у зв'язку з різним тлумаченням питань озброєного джихаду і необхідності вести його на даному історичному етапі. Вагабітський ідеолог Ібн Джибрін у цьому питанні репрезентує радикальну частину вагабітів, Рабі аль-Мадхалі помірковану, але незважаючи на протиріччя, усі вагабіти посилаються на Ібн Абд аль-Вагаба (і навіть просто копіюють його книги) та на Ібн Таймію і його учня Ібн Кайма. Також ціла низка ідеологів неовагабізму з'явилась у 90-ті роки минулого сторіччя і на пострадянському просторі. Серед них: Рінат Абу Мухаммад, Гамет Сулейманов, Саїд Бурятський, Абу Яхья Кримський та Мухаммад Багаутдин (але останнього все ж таки більше треба відносити до ідеологів партії під назвою «Брати-мусульмани»). Ідеологія неовагабізму є загрозою усталеним суспільно-політичним відносинам сучасного світу.

Анотації

У статті Л.Маєвської «Ідеологічні особливості неовагабізму» узагальнюються результати дослідження ідеологічних особливостей сучасного

вагабізму або неовагабізму. Результати проведених досліджень свідчать, що на сучасному історичному етапі відбувається розкол у стані вагабітів: одна частина прихильників цієї течії прагне показати світові, що вагабізм - це поміркована течія, яка нікому чимось не загрожує, інша частина навпаки - підкреслює радикально-екстремістську сутність вагабізму. До першої групи належить правляча влада у Саудівській Аравії, до другої - представники різноманітних угруповань, які використовують терористичні методи у своїй діяльності. Також слід зазначити, що нині спостерігаються процеси ідеологічного синтезу поміж вагабітами та партіями під назвами «Аль-Джамаа аль-Ісламія» та «Хізб ут-Тахрір».

Ключові слова: вагабізм, Ібн Абд аль-Вагаб, Саудівська Аравія, Ібн Усеїмін, Фаузан аль-Фаузан, радикально-екстремістські угруповання.

В статті Л.Маевской «Идеологические особенности неоваххабизма» обобщаются результаты исследований идеологических особенностей современного ваххабизма или как его называют неоваххабизма. Результаты проведенных исследований свидетельствуют, что на современном историческом этапе произошел раскол в рядах ваххабитов: одна часть сторонников этого течения, стремится показать мировому сообществу, что ваххабизм это умеренное течение, которое ни кому не угрожает, вторая часть радикальная на оборот, подчеркивает радикально-экстремистскую сущность ваххабизма. К первой группе принадлежит правящая власть Саудовской Аравии, ко второй – представители разнообразных группировок, которые используют террористические методы деятельности. Так же следует отметить, что ныне наблюдаются процессы идеологического синтеза между ваххабитами и представителями партий называемых «Аль-Джамаа аль-Исламия» и «Хизб ут-Тахрир».

Ключевые слова: ваххабизм, Ибн Абд аль-Ваххаб, Саудовская Аравия, Ибн Усеймин, Фаузан аль-Фаузан, радикально-экстремистские группировки.

L.Maev's'ka, the author of the article «The ideological peculiarities of NeoWahhabism», presents the generalized results of the work at investigating the ideological peculiarities of coeval Wahhabism or so called NeoWahhabism. It has been revealed, that at present historical stage there has appeared some dissidence among Wahhabits: the first group of them wants to show the world that Wahhabism is a moderate trend without any threaten; the second group, which is more radical one, stresses the radical-extremist core of Wahhabism. The first group of Wahhabits is introduced by representatives of the Saudi Arabia government. The second group of them is formed by members of different organizations, which use terroristic methods in their activity. There are also some processes of ideological synthesis among Wahhabits and members of the parties called «Al-Dzhamaat al-Islamiya» and «Hizb-ut-Tahrir».

Key words: Wahhabism, Ibn Abd al-Wahhab, the Saudi Arabia, Ibn Useymin, Fauzan al-Fauzan, radical-extremists organizations.

* Маєвська Людмила Борисівна – кандидат історичних наук, співробітник Духовного управління мусульман України.